Derde Jaargang. N°. 31. Zondag 30 Juli. 1876.

ZONDAGSBLAD

VAN

HET NIEUWS VAN DEN DAG.

Onder Redactie van eenige Letterkundigen.

ABONNEMENT

per drie maanden franco aan huis......... 50 Cent.
Men abonneert zich bij alle Boekhandelaren en Postkantoren.

ADVERTENTIËN

bij 6 of minder regels ƒ 1.20; elke regel meer 20 Cts.
en 5 Cts. voor een N°. waarin die Advertentie voorkomt.

5 Cent per N°. DIRECTIE: G. L. FUNKE, — P. VAN SANTEN. — Bureel: N. Z. VOORBURGWAL (Pijpenmarkt), N°. 187 en 189, AMSTERDAM. 5 Cent per N°.

Nieuwe Fyziologie van Den Haag.

Veertig jaren geleden waren de fyziologiën en de fyziognomieën in de mode. Nu is die letterkundige variëteit van satyre vergeten. Somtijds evenwel kan de gedachte bij mij opkomen: — er ware wellicht nog een hoofdstuk te schrijven bij die oude, welbekende, veel besproken fyziologie van Den Haag.

Laatst nog werd die gedachte weder levendig, toen ik twee reizigers met allerlei kenteekenen van vreemdelingschap — roode reisboeken, tooneelkijkers en slependen gang — bij het haagsche postkantoor naar onzen welbekenden haagschen toren hunne blikken zag richten. Natuurlijk waren het weder twee Engelschen, die zich niet in acht namen, om luide hunne meening te zeggen, want ze dachten, dat hunne taal door niemand ter waereld begrepen zou worden.

De heeren reizigers waren getroffen door een zeer zonderling feit — zij zagen op naar onzen toren, die in dat oogenblik vermiljoen rood geverfd werd — als voorbereiding tot eene geheel nieuwe opknapping van de overigens weinig cierlijke spits. Een van hen had zijn tooneelkijker lang naar boven gericht en zei eindelijk:

— „'n Wonderlijk volk, die Nederlanders.„

— „Waarom?" — vroeg de ander.

— „Zie eens, de toren is vermiljoen rood. Ze hebben van de oudste tijden her voor de vrijheid gestreden, en nu dekken ze den hoogsten toren van hunne rezidentie met de frygische muts der vrijheid! Daar zit toch pit in die lui!"

Mij klonk dit gesprek al zeer zonderling in de ooren. De engelsche uitlegging was valsch, schreeuwend valsch — maar als nu beide heeren hunne indrukken zullen hebben te boek gesteld, zal er niets aan te doen zijn en het eerbiedwekkende Den Haag krijgt tot symbool: de frygische muts.

Om alvast een woord van verzet in 't midden te brengen, wensch ik deze regels te wijden aan een levendig protest tegen zoodanige, onmogelijke opvatting.

Onze schoone rezidentiestad had zooveel botheid van begrip niet verdiend. Zij kan in menig opzicht wel degelijk smaakvoller waardeering verwachten. Eene tegenwoordige fyziologie zou zeer moeten verschillen met die van voor veertig jaren. Welk een vooruitgang! Prijzen, loven, danken — dat zou thands het thema moeten zijn.

Bij voorbeeld! Geene stad ter waereld, waar het grootsche denkbeeld der dierenbescherming zoo veel bijval vindt, als in onze rezidentie. Van allerlei hulpmiddelen wordt gebruik gemaakt, om deze edelste vordering der beschaving alom te doen prijzen. Men heeft met kracht gesproken tegen de monsterachtige muilkorvenwet, waardoor het edelaardig hondenras zoo duchtig in zijne vrijheid wordt belemmerd. Eene enkele keer moge een dolle hond den een of anderen man of vrouw verwonden tot stervens toe, om ze te doen bezwijken aan wat de wetenschap noemt: r a b i e s c a n i n a — zou dat nu oorzaak genoeg zijn, om de geheele dierbare hondenwaereld zoo vinnig te plagen?

Men volge het voorbeeld van Engeland. Daar heeft een minister der kroon — Lord C a r n a r v o n — een wet tot stand gebracht tegen de barbaarsche vivisektie. De heeren der wetenschap — altemaal hardvochtige en ongelikte voorstanders van den hoogst betreurenswaardigen geest des tijds — hadden noodig geoordeeld, dat de een of ander diep te beschreyen hond, kat of konijn zoude dienen tot proefneming, om een wetenschappelijk onderzoek in te stellen, waarbij ook menschen konden worden gebaat — maar de nooit genoeg te prijzen wetgevende macht van Engeland, Hooger en Lager-Huis beide, heeft beslist, dat het beter is een onbepaald aantal menschen, mannen en vrouwen, te doen omkomen door gebrek aan wetenschap van hun lichamelijk lijden, dan wel de hand te leenen tot de meest barbaarsche foltering van gezegde honden, katten of konijnen.

In dit opzicht heeft onze schoone rezidentie zich waarlijk niets te verwijten. Men zal drinkbakken voor onze beklagenswaardige natuurgenooten: de honden gaan gereed maken; men zal langzamerhand tot meerdere volmaking komen van den toestand der niet minder behartigenswaardige katten, ratten en muizen; wellicht zal iemand zich verontwaardigen, dat zoovele insekten noodeloos een wreeden dood sterven — maar wie zal een geheel overtollig en meer dan sentimenteel beklag doen hooren, als eenig menschelijk individu door uitputting in de schoone lanen van ons haagsche Bosch ter neer valt; — terwijl het hoogst overbodig is zich te bekommeren over het wekelijksch kontingent dergenen, die door hun eigen schuld niet uit den weg gingen, toen een of ander welbestuurd voertuig bij toeval hun been of arm verpletterde.

Waar is er liefelijker en edeler aandrift in het menschelijk samenleven dan het m e d e l ij d e n — het heilige, hartverkwikkende m e d e l ij d e n! Daaruit kiemt ook in de schoone rezidentiestad al wat hierboven vermeld werd tot onsterfelijken lof van ons lief Den Haag, geheel in harmonie met de beschaafde britsche samenleving, waar dwangarbeid straf is voor den dierenplager, maar waar een ruwe arbeider zijne echtgenoote dood schopt, met de zekerheid, dat geldboete of gewone gevangenisstraf deze zaak in 't reine zullen brengen.

't Is nog niet lang geleden, dat men in dezelfde kolom van een nieuwsblad eene dringende herinnering aan zomerdrinkbakken voor vagabondeerende honden vond naast een hoogst loffelijke vermelding ter eere eens hoogleeraars in de wetenschap van het dierlijk magnetisme, welke hooggeleerde man eene magnetiesch slapende juffrouw met een groote speld uit een heerendas door den arm stak tot stichting van een „uitgelezen" publiek.

Als men deze proef eens op een hond genomen had? Dan ware de stichting misschien minder groot geweest en de voorstanders van de dierenbescherming tegenstanders van den professor geworden. Ook in deze zaak verdient de vijverstad alle hulde. Elders moge men met oppervlakkige botheid over de magnetische vertooningen den staf breken — hier gaan stemmen op van achtenswaardige mannen en vrouwen, die het hooge gewicht dezer verschijnselen voor d e w e t e n s c h a p uiteenzetten. Zij weten een half dozijn namen van eminente beoefenaars der magnetische wetenschap op een te stapelen — zij wijzen eene litteratuur aan over dit onderwerp, die den onhebbelijken domkop het schaamrood op de kaken moet drijven — maar, (want alles is niet volmaakt,) hoever zou de wetenschappelijke ijver van dergelijke magnetofielen wel gaan?

Als een zoöloog hun eens een half dozijn namen van bekende dierkundigen citeerde, die al te zaam gunstig oordeelen over D a r w i n s stelsel? Als een denker hun eens zes filozofen noemde, die hun zegel hechten aan B u c k l e s denkbeelden over moreele en intellektueele ontwikkeling? Als alles wat door F a r a d a y over atmosferiesch magnetisme gezegd is eens bevestigd werd door een gelijk aantal achtenswaardige geleerden — zouden de kampvechters voor de soirées van professor D o n a t o daardoor eenige hoogachting voor de genoemde wetenschappen hebben opgevat?

Wijs hun vrij bibliotheken aan, die de vordering der wetenschap staven, zij zijn gereed tegen u de gebruikelijke volzinnen te richten, waarin de materiëele ziekte dezer eeuw, het godloochenend karakter der wetenschap, wordt getuchtigd. Maar als het op somnambulismus, magnetismus of spiritismus aankomt, dan wordt er met den term wetenschap geschermd, omdat dit zoo in de kraam der heeren en dames te pas komt.

Andere staaltjens, waaruit een buitengewoon ontwikkeld gevoel van medelijden spreekt, zouden in eene nieuwe fyziologie der vijverstad moeten geleverd worden. Men zou kunnen noemen: een o p e n b r i e f aan een moordenaar en tuchthuisboef, vergezeld van eene belangstelling, die nauwelijks behoeft onder te doen voor het splinternieuwe schouwspel van een luchtballon. De belangstelling voor het afschuwelijk moordenaarspak heeft ten slotte nog stof tot spekulatie gegeven voor C a f é - c o n c e r t s-ondernemers. Men heeft onze muren beplakt met een donkerrood papier, waarop eene lithografie, voorstellende den bekenden moord, uiterst walgelijk en stumperachtig leelijk, en men kondigt aan, dat men den volke zal vertoonen: L e c r i m e d u H u y g e n s p a r k. Dit alles schijnt binnen de grenzen der wet te liggen — maar zou een weinig medelijden voor andere zaken, dan voor honden, konijnen en moordenaars niet tevens passelijk zijn in onze schoone Eiberstad?

Medelijden dan met onze oogen, die zooveel afschuwelijk leelijks dagelijks op onze muren moeten aanschouwen! Medelijden met onze kinderen, knapen en meisjens, op wier jong, ontfankelijk gemoed zoo'n moordlithografie een verschrikkelijken indruk achterlaat. Medelijden voor de teedere plant der humaniteit, die zoo moeilijk tiert in onze moderne samenleving, terwijl het teringachtig jammeren over dierenmishandeling, het mystiek gescherm over magnetisme zoo spoedig ingang vindt!

W a t m ij b e t r e f t, z o o i k e e n m i d d e l w i s t o m e e n w e i n i g m e e r h u m a n i t e i t i n o n z e m a a t s c h a p p ij t e z i e n b l o e y e n, i k g a f u e r h e t g e h e e l e g e n s c a n i n a g a a r n e v o o r t e n g e s c h e n k e.

Dr. JAN TEN BRINK.

De Zuiderzee.

In tegenstelling met de Duitschers, die sedert den jongsten oorlog bewonderend tot zich zelven opzien en zich maar al te dikwerf het monopolie toekennen van alle intellectueele ontwikkeling, van alles wat groot en goed in de menschelijke samenleving te vinden is, gaan vele Nederlanders aan een ander euvel mank, aan een wantrouwen in eigen krachten.

Zoodra in het buitenland van een groote of grootsche onderneming sprake is, dan worden bij voorkeur de lichtpunten opgezocht en op den voorgrond gesteld. Het hinkende paard komt dan wel eens achteraan, de zaak komt dan wel eens verkeerd uit, men ondervindt dan nogal eens teleurstelling, maar de zaak die, angstiger bekeken, wellicht nooit tot stand zou zijn gekomen, krijgt ten nutte van het algemeen haar beslag.

Hier te lande daarentegen worden altijd de duistere punten opgezocht en breed uitgemeten. Zoodra 't een nieuwe of eenigszins kapitale onderneming geldt, dan zetten zich de zwaartillenden in beweging en komen met allerlei gegronde en ongegronde bezwaren voor den dag. Het publiek, dat zelden zeer sanguinisch is, luistert; de bezwaren worden van lieverlede grooter en groeien soms aan tot een onoverkomelijken berg, tot eindelijk een man met de noodige energie en met vasten wil opstaat, om het verloren terrein te heroveren, of tot de publieke opinie van lieverlede op de hand komt van de voorstanders en dezen daardoor zegevieren.

't Is al heel wat jaren geleden, maar vergeten is 't niet, hoeveel bezwaren werden geopperd tegen 't plan om de Haarlemmermeer droog te maken. Al de energie van een Willem I was noodig, om de vooroordeelen te overwinnen, en de onmogelijkheid der drooglegging, op de gevolgde wijze van werken, was nog een onderwerp van polemiek in de dagbladen, toen de Meer zoo goed als drooggelegd was.

Aan diezelfde vrees voor 't nieuwe, hebben wij het te danken, dat wij onze ijzeren wegen zoo laat kregen en dat het eerste net met zoo weinig oordeel is vastgesteld. Men had te lang gewacht en toen was men de beweging niet meer meester.

***

Het denkbeeld om de Zuiderzee droog te maken zal het lot natuurlijk niet ontgaan, dat alle groote ondernemingen te beurt viel. De donkere zijde zal met zekere voorliefde behandeld worden, en eer de werkzaamheden aanvangen, zal nog heel wat strijd moeten gestreden worden.

Het schrijven van den heer R. v. R. is er een voorproef van.

De heer Rutgers v. R. noemt zich een voorstander der onderneming. Na zijn opstel gelezen te hebben,

FEUILLETON.

Het geweten der dieren.

Meermalen is in den laatsten tijd de vraag besproken, of onder de hooger ontwikkelde dieren ook sporen van zedelijk bewustzijn aangetroffen worden. Slechts herhaalde waarnemingen kunnen het antwoord op die vraag geven, en tot dat doel moeten alle goede bijdragen welkom zijn. De hiervolgende trekken uit het leven van de drie hoogste diersoorten: honden, olifanten en apen, pleiten zeker oogenschijnlijk allen voor de onderstelling dat er dieren zijn, aan wie de gewaarwordingen van het geweten niet vreemd zijn.

Men verstaat onder geweten die eigenschap, welke ons in staat stelt berouw of tevredenheid te gevoelen voor iets dat gedaan is. In de eerste plaats is hiervoor het gebruik van een geheugen noodig, maar voorts moet men over het gebeurde kunnen nadenken, eene eigenschap, welke wij bij dieren veel minder dikwijls opmerken dan een sterk ontwikkeld herinneringsvermogen. Bij zulke waarnemingen moet men de vrees voor straf zorgvuldig houden buiten die gevallen waarin, afgescheiden van straf, het meer of minder sterk bewustzijn optreedt van iets onbehoorlijks gedaan te hebben.

Zoo dient men b. v. het moederlijk instinct der dieren, ofschoon het dikwijls tot daden van zelfverloochening en opoffering aanleiding geeft, van bedoeld bewustzijn van plicht te onderscheiden. Darwin ontleent daarvoor een treffend bewijs aan de trekvogels. Een wijfjeszwaluw, die haar jongen met liefde en lust verzorgt, doemt hen tot een zekeren ondergang, als ze den tocht naar zuiderstreken onderneemt met achterlating van de jongen die nog niet kunnen vliegen. Het eene instinct wordt hier door een ander en machtiger verdrongen. Zoo de zwaluw nu het vermogen van nadenken bezat, hoezeer zou haar dan de gedachten pijnigen aan de ellende, welke haar ongelukkige kleinen moesten uitstaan!

Geweten en instinct onderscheiden zich reeds scherp van elkander door de wijze van uitdrukking; het laatste werkt altijd oogenblikkelijk, het ander eerst na nadenken. Natuurlijk moet het geweten van dieren door de mate hunner gaven, aanleg en ontwikkeling verschillen van dat der menschen, doch de volgende gevallen uit de waarnemingen van een natuuronderzoeker schijnen toch de gedachte toe te laten aan het bestaan van iets dat op ons geweten gelijkt.

„Een dashond en een groote huishond leefden in hetzelfde huis steeds op voet van oorlog; ze waren verklaarde vijanden. Eens echter werd de dashond door een vreemden hond aangevallen en zeer in 't nauw gebracht; toen kwam zijn vijand snel op den vreemden hond aangesprongen, bevrijdde den dashond en had toen veel moeite zelf van den woedenden indringer los te komen.

„Ik had een patrijshond, welke van jongs af de lieveling van allen thuis was geweest en zich ook vrijelijk in alle vertrekken mocht bewegen. Het was een voortreffelijke speurhond, en daardoor ontdekte hij vaak eetwaren, waarvan hij echter, naar hij wel begreep, niet mocht snoepen. Toch, als het bijzondere lekkernijen waren, zegevierde zijn snoeplust op zijn rechtvaardigheidsgevoel en at hij ze op; waren ze minder verleidelijk, dan bracht hij ze mij met een smeekenden blik en deed er zich aan te goed als ik hem er verlof toe gaf, doch bracht ze in het andere geval gehoorzaam weg. Nimmer werd hij voor zijne diefstallen geslagen of zelfs maar beknord, zoodat zijne smeekbeden wel tot niets anders dienden, dan tot geruststelling van zijn geweten. Als ik met hem op de jacht ging, deed hij menigmaal de vogels opschrikken; hij kwam dan altijd met hangenden kop en den staart tusschen de beenen regelrecht naar mij toe, als wilde hij om vergiffenis smeeken. Hoogstens bestond zijne straf in een paar verwijtende woorden, dus kan geen vrees hem tot zijn gedrag aangespoord hebben. Zonderling was ook zijn gedrag in een ander opzicht: als hij met mij of met een ander jongmensch ging wandelen, spoorde hij naar alle kanten wild op, maar als hij met oudere menschen uitging, volgde hij hen steeds zeer bedaard op de hielen. Misschien wilde hij daarmede op zijne manier eene soort van eerbied voor den ouderdom aan den dag leggen.

„Een dashond, dien ik had, hield er veel van aan het venster vliegen te vangen, maar 't scheen hem bepaald onaangenaam aan te doen, als men er om lachte wanneer een zijner jachten mislukte. Op zekeren dag, toen ik zijne houding nader wilde onderzoeken, lachte ik uitbundig bij elke vergeefsche poging; het dier werd toen zoo ontroerd, dat de eene poging na de andere mislukte. Toen, als in eene soort van vertwijfeling, deed het dier alsof het de vlieg gevangen had, verrichtte alle bewegingen nauwkeurig tot aan het opeten van het beest, en keek mij vervolgens met zegevierenden blik aan. Dat alles gebeurde zoo oogbedriegelijk, dat ik mij zeker zou hebben laten foppen, als ik de vlieg niet nog rustig aan het venster had zien zitten. Ik vestigde er zijn aandacht op, en toen de hond zag dat zijn bedrog ontdekt was, trok hij zich diep beschaamd onder een stoel in den donkersten hoek van de kamer terug.

„Ik heb dien hond lang alleen in huis gehad, doch op zekeren dag bracht ik een grooten hofhond mede, dien ik aan den ketting liet leggen. Onmiddellijk werd mijn dashond door de grootste ijverzucht tegen den nieuw aangekomene bezield; blijkbaar was hij hem een doorn in het oog, een gehate indringer. Weinige dagen later wekt het dier, dat in jaren tijds mijne nachtrust nog nooit had gestoord, mij te 1 uur in den nacht door blaffen en huilen, en toen ik hem tot stilte vermaande, liep hij rusteloos tusschen mijn bed en het venster, om mij te doen kijken naar iets dat buiten voorviel. Ik stond eindelijk op en zag dat mijn hofhond zich losgerukt had, en in de hem vreemde plaats woest rondliep. Ik ging naar buiten, en toen ik het dier met eenige moeite gevangen had, legde ik het binnenshuis vast, gaf het te eten en streelde het om 't tot bedaren te brengen. Gedurende al dien tijd bleef mijn dashond, die dit alles wel hoorde en vroeger steeds zich woedend aangesteld had als de hofhond

rijst bij ons de vraag: waarom is hij er voor, op welke gronden? Als wij de zaak zoo zwart inzagen, zouden wij dit plan gaarne van de agenda zien verdwijnen.

***

Volgens den Heer R. dient men aan te nemen, dat de droogmaking van 176.000 hectaren zal kosten *f* 179,000.000. De opbrengst schat hij op ongeveer 60 millioen gulden, zoodat er een verlies van ongeveer 120 millioen gulden meê gemoeid zou zijn. En wat zou men daarvoor verkrijgen? Een uitgestrektheid lands waaraan geen behoefte bestaat en dat uiterst moeielijk te bewerken zal zijn, omdat er schaars bewoners en handenarbeid zullen te vinden zijn.

Als dit waar is, waarom de waterplas maar niet gelaten wat hij is. Voor de schipperij is 't een gemak en nu levert hij ten minste nog visch, en gevaar als bij de Haarlemmermeer, die ieder jaar nieuw terrein veroverde, bestaat er niet.

***

Wij ook zijn warme voorstanders van de droogmaking, maar volstrekt niet onvoorwaardelijk. Mocht het zich laten aanzien dat de kosten te aanzienlijk zijn in verhouding tot de voordeelen, dan zouden wij zeker aarzelen.

Voorloopig komt het ons echter voor dat dit niet het geval zal zijn.

Het cijfer dat de Heer R. aanneemt is wel niet uit de lucht gegrepen, maar steunt toch niet op een behoorlijke basis. Het plan van droogmaking is nog niet zoo ver gevorderd, dat een begrooting die eenig vertrouwen verdient, kan gemaakt worden. De deskundigen hebben er wel een slag in geslagen, maar hunne berekeningen loopen nogal uiteen. De Heer R. heeft het hoogst genoemde cijfer genomen, zonder melding te maken van andere berekeningen. Als men een zaak objectief behandelt, zonder voor- of tegeningenomenheid, dan dient men zulks toch te doen.

Bovendien zijn de antecedenten er niet naar, om onvoorwaardelijk aan de cijfers van onze ambtenaren van den Waterstaat te hechten. Toen onder Van Hall de rivier-overgangen der spoorwegen moesten vastgesteld worden, kon de Minister zich altijd beroepen op een rapport van den Waterstaat. Waar hij geen overgang wilde, daar bestonden bijna onoverkomelijke technische bezwaren. Kwam hem of een opvolger later op zulk een onmogelijk punt toch een overgang gewenscht voor, dan deed weder een ander rapport van den Waterstaat dienst en krompen de technische bezwaren tot een minimum ineen. Aan het Ministerie van Binnenl. Zaken zijn zonderling tegenstrijdige rapporten in dit opzicht te vinden. En wat begrootingen betreft, bedriegt ons geheugen ons niet, dan werd de nieuwe waterweg van Rotterdam naar zee op 5 millioen geschat! Bijna tegelijkertijd approbeerde de Waterstaat het Engelsch plan van constructie der hoofden in zee bij Velsen.

Wij willen hiermede niet te kort doen aan de bekwaamheid onzer ingenieurs, maar er alleen op wijzen, dat sommige hunner wat al te lichtvaardig met cijfers en gegevens omspringen, zoodat wij vooralsnog evenveel hechten aan de cijfers van den Heer Wennemaekers als aan die van onze deskundigen. Er kan zeer goed een gezond denkbeeld aan de plannen van dezen Brusselaar ten grondslag liggen. In allen gevalle zou 't onverantwoordelijk zijn, die voorstellen met een hooghartig schouderophalen af te wijzen.

***

't Is evenzeer mogelijk, dat de kosten van droogmaking 100 millioen als 200 millioen bedragen. Sedert de droogmaking van de Haarlemmermeer werd aangevangen, hebben wetenschap en ondervinding veel aan de hand gedaan om dergelijk werk te bespoedigen en te bezuinigen. Daarbij komt, dat men naar verhouding veel goedkooper 176.000 hectaren droogiegt dan 17.000.

En nu de opbrengst der drooggemaakte gronden. De Heer R. neemt, om tot een basis van ruim *f* 300 per hectare te komen, het voorbeeld van de Haarlemmermeer te baat. Hij zegt:

„Zonder twijfel werpt men mij tegen, dat de gronden in den Alexanderpolder toch *f* 1000 en die in het Y aanvankelijk *f* 2000 en laatst wel *f* 2700 p. h. dooreen opbrachten. Het zij zoo, doch men vergete niet, dat telkens kleine hoeveelheden slechts geveild werden, van de Y-gronden althans nooit meer dan 5 à 6 honderd hectaren tegelijk, en dan met tusschenpoozen van een half jaar. Toen daarentegen de Staat 17.000 hectaren van den Haarlemmermeerpolder in 3 à 4 jaren moest van de hand zetten, daalde de prijs van *f* 900 tot beneden *f* 300 en werd de doorslag nog geen *f* 500 p. h., ofschoon het beste land het laatst verkocht werd. Moesten 176.000 hectaren, dat is het tienvoud, worden aan den man gebracht, al ware 't verdeeld over 16 jaren, in welk tijdvak dr. Stieltjes de geheele onderneming voltooien wil, werden dus 16 jaren achtereen minstens 11.000 hectaren jaarlijks aangeboden, het aanbod zou niet alleen spoedig de vraag overtreffen, maar nemers zouden weldra ontbreken. De gronden, het dichtst bij den voormaligen oever, zouden aardig wat opbrengen, die verderaf gelegen allengs minder, en voor die meer naar 't midden zouden binnenkort kwalijk koopers te vinden zijn."

Deze regels leveren op nieuw het bewijs, hoe voorzichtig men moet zijn met het maken van gevolgtrekkingen uit statistieke gegevens. De eerste bunders werden met *f* 900.— betaald, de laatste, ofschoon van beter qualiteit, konden geen *f* 300.— gelden — dus een overvoerde markt.

Indien iemand met de geschiedenis van de Haarlemmermeer vertrouwd is, dan is het zeker de Heer R.

Misschien herinnert hij zich, dat de aanvankelijke eigenaars of bebouwers van den grond in de Meer zeer teleurgesteld werden in hunne verwachting. Hetzij dat het hun aan bedrijfkapitaal ontbrak om den bodem behoorlijk te verzorgen, hetzij dat zij de kennis misten om den bodem te behandelen zooals 't behoorde, zeker is, dat menig landbouwer een treurige herinnering bewaart aan de eerste jaren in de Meer doorgebracht. Onder de waarde ontdeed men zich van dezen ondankbaren grond, en nog was het laatste deel niet geveild of er was reeds menige plaats te koop.

Dat dit allernadeeligst terugwerkte op den prijs der nog te verkoopen gronden, is natuurlijk. Nauwlijks echter had men de eerste kwade jaren achter zich, of de toestand veranderde. Men leerde de waarde van den grond waardeeren, en daarmede herstelde zich de prijs. De paniek was geweken.

Die ondervinding is zeker niet verloren gegaan. Kwam ooit weer een droogmakerij als de Meer onder den hamer, dan zou men voorbereid zijn op de eerste bezwaren en 't zou aan koopers en bewoners niet ontbreken.

***

Bovendien is een vergelijking tusschen de Meer en de Zuiderzee niet te maken, omdat de bodem van de Zuiderzee voor den landbouw, dooreengenomen, zeker het dubbel waard is van dien der Meer. Waaromtrent ook bij de droogmaking der Zuiderzee risico bestaat, omtrent den aard van den bodem bestaat voldoende zekerheid. Deze is voortreffelijk en niet op één dag met dien van de Meer te noemen.

Dat goed, ja uitstekend land in het hart van Nederland gelegen, voorzien van wegen en kanalen, met een spoorweg doorsneden, geen bewoners zou vinden, is een pessimisme waartegen niet te redeneeren valt. Wij kennen hier te lande weinig groote landbezitters zooals in Engeland, waar enkele personen meer land bezitten dan de geheele oppervlakte van het droog te maken deel der Zuiderzee beslaat. Aanvankelijk zouden misschien ook hier groote uitgestrektheden in handen van enkele personen of maatschappijen komen.

Men vergete toch niet, dat de landbouw met reuzenschreden is vooruitgegaan. Wat ten tijde van de droogmaking van de Meer nog niet doenlijk was, kan nu met voordeel in practijk worden gebracht. De moderne stoomwerktuigen voor den landbouw stellen den grooten grondbezitter in staat met veel minder handen dan vroeger het land met voordeel te exploiteeren, en juist gebrek aan uitgestrekte bezittingen is oorzaak, dat menig werktuig hier niet, of met minder voordeel, wordt gebezigd.

Er zouden maatschappijen ontstaan van landbezit, waarvan de aandeelen meer gezocht zouden zijn dan de ongelukkige effecten, die tegenwoordig menigeen slapelooze nachten kosten. Het bedrag van minder solide of totaal insolide effecten, die hier te lande in de brandkasten huizen, wordt door deskundigen op duizend millioen gulden geschat, en zouden in zulk een betrekkelijk rijk land geen paar honderd millioen te vinden zijn voor land, dat naar menschelijke berekening in weinige jaren in *verkoops*waarde zou verdubbelen, ook dan als elke bunder met duizend gulden werd betaald?

De heer R. onderzoeke eens hoeveel de waarde van het land in de laatste 25 jaren is vooruitgegaan.

Kostelijk land in Nederland, al komt er nog zooveel aan de markt, zal nooit om een kooper verlegen zijn, daar kan men gerust op zijn.

***

Voorloopig laten wij hier het onderwerp, dat naar wij hopen nog herhaaldelijk in dit blad zal ter sprake komen, rusten. Ten slotte nog een vraag aan den Heer Rutgers.

Hoe kan hij, bij zijne pessimistische beschouwing over de onkosten en de geringe verkoopwaarde van den grond, ernstig aan de zaak als particuliere onderneming denken? Een zaak, die volgens zijne berekening een schadepost van meer dan honderd millioen oplevert, zal toch niet plotseling rendabel worden, alleen omdat zij in handen van een maatschappij en niet in handen van den Staat is; de domeinen van den Staat brengen immers behoorlijke rente op!

Als iemand bewezen heeft dat de onderneming alleen van Staatswege mogelijk is, dan is het de heer Rutgers van Rozenburg. Toch legt hij een bijzondere minachting aan den dag voor hen, die wenschen dat de Staat het werk onderneme. Dezulken praten elkander na, zegt hij.

Op ons maakt het stuk van den heer Rutgers den indruk, dat hij zijn doel is voorbij gestreefd.

FINANCIEEL OVERZICHT.

Van 22 tot 28 Juli.

De effectenmarkt had in de afgeloopen week een zeer kalm verloop. In de politiek kwam weinig verandering; alleen schijnt het zeker te zijn, dat de Turken eenig voordeel op de Serviërs hebben behaald, waardoor de strijdkrachten der laatsten, welke toch reeds niet in goede orde waren, gedeeltelijk in verwarring geraakten. De beurs meende daarin eene nadering tot den vrede te zien, en de koersen waren dientengevolge over het geheel vaster. Als laatste redmiddel in den financieelen nood, heeft Turkije thans besloten tot het uitgeven van *f* 36 millioen papieren geld, door tusschenkomst van de Ottomanische Bank. De vooruitzichten der Turksche fondsenhouders worden er door dezen maatregel niet beter op, en het laat zich aanzien, dat eene schuldregeling tot een verwijderd tijdstip zal moeten verschoven worden.

De geldmarkt bleef te Londen onveranderd, of werd, naar men wilde, nog ruimer. Ook aan onze markt was het kapitaal zeer overvloedig, en geld op prolongatie tot $2\frac{1}{2}$ à 3 pCt. moeielijk te plaatsen.

In tegenstelling met de Pruisische leening, waarvan wij de vorige week spraken, werd op de leening groot fr. 120 millioen der stad Parijs 54 maal het bedrag ingeschreven. De inschrijving op deze leening was in Frankrijk algemeen, en ook voor Engelsche rekening werd voor belangrijke sommen ingeschreven. Nu is het zeker, dat de inschrijvers vooraf eene belangrijke reductie op hunne inschrijvingen bij de toewijzing konden verwachten; vandaar dus dat veel meer werd ingeschreven dan men werkelijk verlangde te ontvangen, doch het feit der kolossale inschrijving is niettemin een nieuw bewijs voor den grooten rijkdom van het land. De milliarden-leeningen na den Fransch-Duitschen oorlog, en de meesterlijke Fransche financieele politiek, ook in betrekking tot de aangelegenheden met de Fransche Bank, hebben een ieder verbaasd doen staan, en ook na dien tijd, evenals thans wederom, heeft Frankrijk de blijken gegeven van eene financieele kracht, die, wat men ook overigens van de Napoleontische regeering zeggen moge, toch stellig aan de maatregelen dier Regeering tot ontwikkeling van den landbouw en de nijverheid te danken zijn. De Fransche boer is arbeidzaam, eenvoudig en zuinig; hij heeft zich de gelegenheid tot ontwikkeling van den rijken bodem ten nutte gemaakt, en daardoor zeer medegewerkt om de ondergane vernedering zoo spoedig voor een groot deel uit te wisschen.

Onze binnenlandsche markt leverde weinig belangrijks op. Nederlandsche Staatsfondsen bleven nagenoeg onveranderd. Bij de tegenwoordige zeer ruime geldmarkt, welke vermoedelijk nog wel geruimen tijd zal blijven voortduren, is bij ons meermalen de vraag opgekomen of het niet uitvoerbaar en wenschelijk zoude zijn, onze Nederlandsche Staatsschuld te converteeren in eene algemeene 3 pCt. schuld. Zulk een maatregel kan vermoedelijk niet anders worden uitgevoerd dan door aflossing der 4 pCt. Werkelijke Schuld, waarvan thans nog *f* 183 millioen bestaat, welk bedrag gedeeltelijk zou moeten gevonden worden door uitgifte van nieuwe 3 pCt. Van de $2\frac{1}{2}$ pCt. zijn thans nog *f* 638 millioen in omloop. Voor deze zou de conversie in 3 pCt. algemeene schuld vrijwillig moeten zijn, met bijbetaling van: stel 15 pCt., en het is waarschijnlijk dat de groote meerderheid tot de verwisseling zou overgaan, waardoor dus reeds een belangrijk gedeelte der som, benoodigd tot aflossing der 4 pCt., zou verkregen worden. De tegenwoordige 3 pCt. schuld, ten bedrage van *f* 92 millioen, zou mede moeten worden geconverteerd in de 3 pCt. Algemeene Schuld, voor zoover het de uitstaande certificaten betreft. Het Gouvernement zou, evenals België onlangs gedaan heeft, de Administratie-kantoren moeten opheffen en directe Obligatiën van den Staat uitgeven, waarvan de coupon zonder eenige korting wordt betaald. Zoodanige nieuwe Algemeene 3 pCt. Schuld zou, naar onze meening, wegens hare meerdere geschiktheid voor de buitenlandsche markten, hooger in prijs staan dan 3 pCt. en vermoedelijk 80 pCt. gelden, en wanneer zij in den smaak valt van de Londensche beurs, tot 86 pCt. kunnen stijgen, hetgeen dan nog altijd 10 pCt. lager is dan de Engelsche Consols tegenwoordig gelden; een verschil, dat zelfs niet gewettigd is, wanneer men nagaat, dat de schuldenlast per hoofd der bevolking in Engeland *f* 298.— en in Nederland *f* 263.— bedraagt; Frankrijk heeft een schuldenlast van *f* 285 per hoofd. Het voordeel van den Staat zou zijn eene vermindering in de som voor rente benoodigd, en eene vermeerdering in het kapitaal der Staatsschuld. Het voordeel voor de houders van $2\frac{1}{2}$ pCt. en 3 pCt. schuldbrieven zou gelegen zijn in eene verhoogde beurswaarde hunner fondsen, terwijl alle bestaande 4 pCt. zouden worden afgelost. Dit zijn in grove trekken onze gedachten over dit onderwerp; ongaarne zouden wij de Nationale Schuld geconverteerd zien in 3 pCt. obligatiën met premie; ook al zou daarmede de Staatsloterij, en de voordeelen welke zij oplevert, kunnen vervallen. Amsterdam en Rotterdam zien hunne 3 pCt. premieleeningen thans met ruim 97 pCt. betaald, doch hoe voordeelig deze prijzen ook zijn, voor een rijken Staat als Nederland zijn premieleeningen niet wenschelijk; ook zou het nationale eergevoel zich daartegen verzetten.

Russische fondsen sluiten over het geheel eene fractie beter. Uit eene vergelijking der prijzen evenwel blijkt, dat de koersverhouding tusschen obligatiën van *f* 1000 en van £ 100 kleiner wordt, iets wat wij reeds in het *Zondagsblad* van 2 Juli voorspelden. De gegarandeerde Russische Spoorweg-obligatiën sluiten mede iets beter. Ook van dezen gaat in de Engelsche soorten nog het meest om. 5 pCt. Brest-Grajewo stegen van $66\frac{3}{4}$ tot 73 pCt. en sluiten $67\frac{3}{4}$ pCt. Berichten uit Petersburg melden, dat de geldmarkt daar alles behalve ruim is, ja zelfs, dat daar 8 à 9 pCt. rente op goed onderpand wordt betaald. Velen willen dit hoofdzakelijk toeschrijven aan de tegenwoordige ongezonde gesteldheid van den Russischen handel en industrie; en dit kan tot op zekere hoogte ook waar zijn, doch het is ook een feit, dat Rusland, toen de Engelschen zulke verbazende hoeveelheden Russisch fonds op de markt wierpen, hoogst aanzienlijke bedragen daarvan opnamen, en dit pleit voor den goeden dunk, welken men in het land zelf van de Russische financiën heeft. De Russische kapitaalmarkt heeft echter nog lang dien omvang niet als bijv. die van Londen, Parijs of andere groote handelplaatsen; bovendien mist zij de noodige elasticiteit. De thans gekochte groote bedragen Russische fondsen kunnen er eerst langzamerhand in vaste handen overgaan, en dan zal de geldmarkt van zelf gunstiger worden; ook moet men niet vergeten dat de koers van het geld in den regel in Rusland hooger is dan in Westelijk Europa. De Spaansche schuldregeling is thans een voldongen feit. Van 1 Januari 1882 af wordt $1\frac{1}{4}$ pCt. (niet $1\frac{1}{2}$ pCt. zooals wij vroeger hebben vermeld) rente betaald. Het minimum bedrag, jaarlijks tot amortisatie van schuld te bestemmen, bedraagt 9 millioen Pesetas (*f* 11.250.000.—) Het maximum 70 millioen Pesetas. De amortisatiën geschieden maandelijks. De vijf op 31 December a. s. achterstallig zijnde coupons worden, zooals men weet, in eene 2 pCt. schuld, aflosbaar met 50 pCt., in 15 jaar geconverteerd. Berekent men de waarde dezer nieuwe schuld op 30 pCt., dan maakt dat $2\frac{1}{4}$ pCt. op de hoofdsom, welke thans onder den prijs van $14\frac{3}{4}$ pCt. is begrepen. Voegt men daarbij $\frac{1}{2}$ pCt. op den koers voor de rente tot 31 December a.s., en de loopende rente ad $\frac{1}{4}$ pCt., dan stelt zich de prijs thans netto op $13\frac{1}{4}$ pCt., zoodat men, nu koopende, $7\frac{1}{2}$ pCt. rente van Spanje maakt; en daar Spanje naar onze meening, na de thans aangegane schuldregeling, voor zijne rente goed is, is eene prijsverbetering niet onwaarschijnlijk, terwijl bij eenige voortgezette inkoopen, tot amortisatie van schuld, de prijs al zeer spoedig tot 20 pCt. kan stijgen.

In de Amerikaansche Sporen bleef de vaste stemming voor goede Obligatiën voortduren. Aandeelen Chicago & North Western sluiten ruim 1 pCt. lager. 8pCt. Floridas waren 2 pCt. hooger op het bericht, dat de Staat de exploitatie van den Pensacola Spoorweg thans in handen heeft.

WETENSWAARDIGHEDEN.

Eene bladzijde uit Peschels Volkenkunde,

DOOR

A. W. STELLWAGEN.

Wat wordt, in de volkenkunde, met het *Sjamanisme* bedoeld? Gelijk men weet, is het woord zelf eene verbastering van Cramana, waarmee in Indië de Boedhistische priesters en boetelingen werden aangeduid. Toch noemde men tot heden slechts de wonderkunstenaars der Noord-Aziatische stammen met den naam van Sjamanen. De handelingen dezer luî bestaan hoofdzakelijk in tooverkuren, gelijk trouwens bij alle onbeschaafde volken van vroegeren en lateren tijd ziekte en dood aan betoovering werden toegeschreven, waartegen dan de Sjamaan zijne geheimzinnige middelen heeft aan te wenden. Intusschen trekt de huidige volkenkunde den kring van 't begrip Sjamanisme rondom allerlei soort van tooverkunsten en bovennatuurlijke geheimzinnigheden van gelijk gehalte.

In Siberië, als in de beide Amerikaansche vastelanden, is het van oudsher gewoonte, dat de geneesmeesters, die aan 't ziekbed worden geroepen, zich haasten om aan het kranke deel van den zieke te zuigen, teneinde daaruit langs dien weg een doorn, een kever, een steen of een diergelijk onverwacht voorwerp te voorschijn te brengen. Dat voorwerp is dan de op de daad betrapte onheilstichter, die nu overwonnen is en in al zijne

---

maar even in huis kwam, volkomen bedaard, en toen ik weer bij hem in de kamer kwam, sprong hij tegen mij op, blijkbaar zeer verheugd over zijn uitstekend gedrag.

„Diezelfde dashond echter had ook een sterker ontwikkeld eergevoel dan ik bij eenig ander schepsel opgemerkt heb. Hij werd nooit geslagen, een verwijtend woord, een onvriendelijke blik van mij waren voldoende hem dagen lang treurig te stemmen. Toen ik eens op reis moest, bood een mijner vrienden zich aan om nu en dan met den hond te gaan wandelen, iets waarvan het dier veel hield maar dat hij nooit alleen mocht doen. Op zekeren dag speelde mijn dashond met een anderen hond in het park en volgde niet onmiddellijk het geroep van zijn tijdelijken meester, die toen met den handschoen naar hem sloeg, om hem vooruit te drijven. Dat was het dier te sterk! Met verwonderden, verontwaardigden blik keek het mijn vriend aan, keerde zich nadenkend om en liep op een draf naar huis. Den volgenden dag haalde mijn vriend hem weer af; de hond volgde hem een klein eind weegs, keek hem met veelbeteekenenden blik aan, keerde zich om en liep met deftigen tred weg; nooit was hij weer te bewegen met mijn vriend uit te gaan.

„Het eergevoel van mijn hond was niet louter zelfzuchtig, ook voor anderen sprong hij in de bres. Zoodra hij ergens iemand een hond zag slaan, dan sprong hij woedend op hem los, en anders was hij altijd zoo zachtaardig. Ook als ik reed en hem naast mij op den bok nam, trok hij mij steeds aan den arm als ik de zweep gebruikte.

„Met evenveel ijver verdedigde hij zijn eigendomsrecht. Eens, toen hij mij niet opmerkte, sloeg ik hem gade, terwijl een met appelen beladen ezel door den tuin liep. De ezel stak zijn hals uit om een der blozende vruchten te grijpen, maar onmiddellijk sprong de hond hem naar den neus en herhaalde dat, zoo dikwijls de ezel van de verboden vrucht wilde snoepen, totdat het geplaagde beest zich in zijn lot schikte. Ook beschermde mijn wakkere dashond vleesch tegen de snoeplust zijner eigen jongen.

Hij zelf, van jongs af in mijn huis opgegroeid, was zeven jaren oud geworden en had nooit gestolen, maar altijd, gelijk reeds gezegd is, mijn eigendom dapper beschermd tegen mensch en dier. Op zekeren dag evenwel was hij zeer hongerig; hij was met mij in mijne studeerkamer, naast hem stond verleidelijk een lamscotelet te wachten, totdat ik met werken zou ophouden. Hij bleef een poos voor de cotelet in gedachten verzonken staan, en terwijl hij meende dat ik in mijn werk verdiept was, nam hij tot mijne verbazing het lekkere hapje en kroop er mede onder de sofa. Ik gaf door geen enkel teeken te kennen dat ik den diefstal bemerkt had, en zoo bleef het dan ook een kwartier lang stil. Toen kwam hij onder een kreunend geluid, dat zeker door een zwaren innerlijken strijd ontstond, te voorschijn en leide zijn buit aan mijne voeten, waarna hij met groote sprongen naar zijne schuilplaats terugkeerde. Uren lang bleef het beschaamde beest, ondanks alle liefkozingen en vriendelijke woordjes, onder de sofa.

Dergelijke blijken van een zedelijk bewustzijn komen niet alleen bij honden voor. Sterker bewijs van plichtgevoel toch leverde nog de olifant die diep in een moeras geraakt was. Tegen de gewoonte van olifanten in dergelijken toestand, om alles wat leeft of niet leeft en onder zijn bereik is onder de knieën te schuiven, teneinde tot steunpunt te dienen, hield het dier het uren lang in zijn gevaarlijken toestand uit zonder zich te vergrijpen aan zijn oppasser.

„Zoo herinneren wij ons verder een geval van een baviaan, die zijn poot stak in de kooi van een naburigen aap om een noot te kapen. De rechtmatige eigenaar er van keerde zich nog tijdig genoeg om en kon den diefstal beletten. In zijn drift bracht hij den dief een krasse wonde in den arm toe, waarna laatstgenoemde zich huilend losrukte en in een hoek van zijn kooi vluchtte. Toen naderde hem zijn metgezel, die hem eerst door gebaren en zonderlinge geluiden scheen te begrijpen, maar eindelijk kreten van blijkbaar medelijden liet hooren, toen de misdadiger niet langer huilde, maar smeekend kreunde.

„Had dat dier niet een soort van geweten?"

nietigheid aan de angstig wachtende omstanders wordt vertoond. Dezelfde zaak ontmoeten we bij de Sjamanen onder de Dajaks van Borneo dezelfde zaak bij de Indianen in Zuid-Afrika aan den Orinoko. Zoo werd eene priesteres onder de Fingokafirn — want ook aan vrouwelijke kunstenaressen op dit gebied ontbreekt het niet! — door de vrouw van een zendeling ontmaskerd, juist toen ze bezig was een aantal maïskorrels uit het lichaam van haar patient te zuigen. De slimme priesteres had zich namelijk eene neiging tot braken verschaft, door vóór het Sjamanenspel wat tabaksbladeren door te slikken.

Een ander bestaanmiddel der Sjamanen vindt zijn oorsprong in de gave dezer luî, om in gemeenschap te treden met onzichtbare machten, somtijds zelfs met de geesten der afgestorvenen, die hun gunstelingen dan op de hoogte brengen der toekomende dingen. De bovennatuurlijke kunstenaar weet zich onder dit bedrijf in een toestand van zenuwachtige opgewektheid te brengen, welke bij wijlen zoo hoog gaat, dat den bevoorrechte het schuim op den mond staat en zijn heele lichaam krampachtige trekken vertoont. De Sjamanen, van welke streek der aarde ook, toonen daarom eene bepaalde neiging om hunne leerlingen te kiezen onder zulke knapen, die aan vallende ziekte lijden. Onder de negers wordt aan dwergen en Albino's de voorkeur geschonken.

Wat van de Siberische priesters is gezegd, past wederom zoo volkomen op de zoogenaamde medicijnmannen der roodhuiden van Noord-Amerika, dat deze overeenstemming zelfs als een der kenteekenen geldt, die tot de stelling leiden, dat de bevolking der nieuwe wereld uit Noord-Azië herkomstig is. Het eenige verschil tusschen de Siberische Sjamanen en de Noord-Amerikaansche medicijnmannen bestaat slechts daarin, dat de eerste zich bij zijn handwerk van den toovertrommel, de andere van een tooverklepper bedient. Zelfs de phantastisch getooide mantel in aan beiden gemeen. De medicijnman van Noord-Amerika vinden we in 't zuiden des werelddeels onder anderen naam terug: piaje, piaï, paye, 't zijn woorden voor denzelfden persoon. Ook de tooverklepper (*maracca*); die wordt hier gemaakt van een hollen pompoen, waarin harde korrels van zeker zaad 't noodige geraas maken. Eindelijk ontmoeten we, door de breedte des Atlantischen Oceaans van hunne zooeven genoemde vakgenooten afgescheiden, de Mganga in Zuid-Afrika, die wel is waar noch trommel, noch klepper hebben, maar die een toohoorn gebruiken, en in deze droge landen zich tevens bemoeien met den noodigen regen, dien zij doen nederdalen over de hoofden der vurig smeekende geloovigen.

Indien eenige ongesteldheid aan de inwerking eens toovenaars moet worden toegeschreven, dan is 't klaar, dat zelfs de dood, ook wanneer hij als 't gevolg van de verzwakking des ouderdoms komt, slechts dan zijne macht kan doen gelden, indien de invloed der duivelskunstenaars hem dit toelaat. Diensvolgens ontdekken we dan, tot onze verbazing, overal op aarde, waar 't Sjamanisme zijn heilloos spel voert, de macht der meening, dat de mensch tot in de oneindige toekomst zou kunnen leven, indien zijn aardsch bestaan slechts niet verkort werd door den luim des toovenaars. Gezegde meening heerscht dan ook niet alleen onder menschenstammen, die, als de Australiërs, welke door ons — zij 't ook ten onrechte — als de onbeschaafdsten der aarde worden beschouwd, zij gaat veel verder met hare macht. Zoo verhaalt de Jezuïet Dbritzhoffer, dat zelfs de zeer beschaafde Abiponers als zekere waarheid aannamen, dat alle sterfgevallen moesten ophouden, indien de heksenmeesters slechts wilden aflaten van hunne booze kunsten. En de Patagoniër Casimiro bekende aan luitenant Musters, dat hij na 't afsterven zijner moeder eene vrouw had laten vermoorden, wier booze middelen de oorzaak waren van den dood zijner moeder. Steken wij van Patagonië naar de Zuidzee over, naar 't eiland Tanna, een der Nieuwe Hebrieden, die door Papoéas worden bewoond, dan zijn we onder een menschenstam, die noch naar den lichaamsbouw, noch naar de taal eenige overeenkomst heeft met Aziaten, Amerikanen of Zuid-Afrikanen. Welnu, ook hier vinden we de Sjamanen, die als regenmakers dienst doen en de Scheppers van vliegen en muskieten zijn. Deze luî worden echter aantrekkelijk voor ons, doordien ze den dood van iemand weten af te wenden, indien ze slechts in 't bezit zijn van een *nahak* des kranken. Dit woord *nahak* beduidt oorspronkelijk zooveel als vuilnis, doch zijne nader beperkte beteekenis is: „verwaarloosde overblijfsels van spijzen„; deze overblijfsels moeten namelijk niet weggeworpen worden, maar zorgvuldig en in 't geheim verbrand of begraven. Vindt zoo'n Papoeasche tooverpriester bijv. een banaalschil, dan rolt hij die met een blad in boombast, en als dan de nacht nederdaalt, plaatst hij zich bij een vuur en doet het *nahak* langzaam verbranden. Is alles in asch veranderd, dan heeft de toover kracht, en de dood van hem, aan wien de vrucht behoorde, die het *nahak* leverde, is overwonnen. Maar de wetenschap van 't nachtelijk plan wordt spoedig en van tijd tot tijd verkondigd. Is daar iemand in de nabijheid, wiens geweten is beladen met de schuld van zijne spijzen oneerbiedig te hebben weggeworpen, of die reeds op 't ziekbed ligt uitgestrekt, dan laat hij door een der zijnen op den schelphoorn blazen, ten teeken, dat den Sjamaan verzocht wordt met zijn vernietigingswerk te willen ophouden. Den volgenden morgen worden dan losgelden aangeboden om de teruggaaf van 't *nahak* te verwerven. De zendeling Türner verhaalt, dat hem menige nachtrust is verstoord door dit onwelluidend geraas van den schelphoorn, vooral doordien nu en dan meerdere van die klagende noodteekens uit alle hoeken tot zijn gehoorvlies kwamen. Dat de Papoeasche Sjamanen een ernstig vertrouwen in hunne kunst stellen, valt niet te betwijfelen, naardien ook zij, zoo dikwijls een der hunnen door ziekte of stervensnood overvallen wordt, een hoornblazer naar buiten sturen om redding. Slechts tegen ziekten, die de Europeanen naar hunne eilanden hebben overgebracht, zeggen de inboorlingen, is alle onttoovering machteloos gebleven. De *nahak*plechtigheid vinden we, met eenige kleine verandering, op 't Marquesaeiland Nukahiwa terug, en dus onder zuivere Polineesiërs; verder ontmoeten we haar op de Fidschi-eilanden en in Australië, waar de dood des zieken reeds met zekerheid wordt verwacht, indien een vijandige Sjamaan het Pringverroe, een als heilig gehouden stuk been, waarmeê ook de aderlating wordt verricht, verbrand kan hebben.

(*Slot volgt.*)

GEMENGDE ZAKEN.

Een gewichtige inzet.

In den herfst van 't jaar 1855 voer ik met een stoomboot de Mississippi op. Aan boord bevonden zich een paar Pennsylvaniërs, die ik had leeren kennen, rechter Jones en generaal Keim von Reading.

«Dat is me daar beneden een dolle boel uit Natchez», bromde de kapitein, die ons op de kajuitstrap tegenkwam, toen wij naar beneden gingen. «Ze spelen verduiveld grof!»

«Laat ons eens gaan kijken,» zeide rechter Jones.

We gingen het salon binnen en vonden daar vier heeren aan een tafeltje met eene massa toeschouwers om zich heen. Die daar zaten, waren de «grove spelers».

Men speelde «potier», en het geld verwisselde ongeloofelijk snel van eigenaar. Een der spelers, een man van middelbaren leeftijd, op wiens gelaat de speelwoede hare sporen had achtergelaten, zette juist zijn laatsten dollar op.

Toen die den weg van de vorigen was gegaan, stond de man, een katoenplanter naar ik hoorde, op, om zich te verwijderen.

«Kaalgeplukt, kolonel?» vroeg zijn tegenpartij.

«Tot op mijn laatste picayune.»

«Geef mij maar een papiertje, dan zal ik u leenen».

«Neen,» antwoordde de planter kortaf, «ik kan het nog anders doen. Pomp, kom eens hier!»

«Als 't u belieft, meester!» antwoordde een oude neger uit een der hoeken.

«Breng het meisje en den jongen voor, die ik te Natchez gekocht heb. Wacht een oogenblik op mij met het spelen, mijnheeren, dan heb ik weer geld.»

De oude neger ging en kwam weldra terug met het meisje en den jongen. Het «meisje» was een flinke mulattin van ongeveer vijf en dertig jaar. De jongen was haar zoon. Hij kon hoogstens twaalf jaar zijn en was veel blanker dan zijn moeder.

Nu stond de planter op. «Hier, heeren,» zeide hij, «hier hebt ge een meisje met haar jong, een spannetje zooals men geen beter kan wenschen. Ze kosten mij zelf achthonderd dollars. Wie geeft er zes voor?»

«Verkoopt ge ze ook bij het stuk?» vroeg er een.

«Dat zou niet gaan, mijnheer. Het meisje heeft gezworen dat zij zich ombrengt, als men haar heur jong afneemt, en haar vorige eigenaar zeide: «Dat is er een die woord houdt!» Maar ziet ge niet, dat die vrouw alleen meer waard is dan ik voor het paar verlang? Komaan, wie geeft er mij zeshonderd voor?»

De pachter wachtte een minuut vruchteloos op antwoord. Toen zeide hij:

«Ik moet geld hebben, geef de dobbelsteenen maar! Twintig dollars inzet en dertig aandeelen. Voor den dag met het geld, heeren; — wie het eerst inzet, werpt ook het eerst!»

Dat hielp! De drie spelers aan de tafel namen het eerst drie aandeelen, toen volgden ook de omstanders, en een ommezien waren twintig aandeelen verkocht. Toen bleef het een oogenblik op dat cijfer. De eigenaar zelf nam twee loten, toen zijne medespelers ieder nog een, en ook drie der omstanders.

«Nog twee kansen, heeren!»

Generaal Deim fluisterde den rechter iets in het oor, ging naar de tafel en wierp twee stukken van tien dollar er op.

«Uw naam?»

«Doet er niet toe, schrijf maar op naam van de vrouw.»

«Wat! voor het meisje zelf?«

«Zeker, geef haar ook een kans.»

«*All right*! Een voor Ninette. En nu...»

«Dit is voor den jongen», sprak rechter Jones en legde twintig dollars neer.

«Goed! Bravo!» riep de eigenaar der te verdobbelen waar. «Een voor Tommy, nu zijn wij klaar. Waar is de kapitein?»

«Hier is hij.»

«Kapitein, ge hebt zeker wel formulieren voor zulke zaken.»

«Hier zijn ze.»

«Wilt ge dan zoo goed zijn een koopbrief op te maken voor Ninette en Tommy, en plaats open te houden voor den naam van den winner? — komaan, nu gaat het los, heeren!»

Inmiddels waren drie dobbelsteenen gebracht en begon het spel. Voor elke kans mocht men driemaal werpen.

Onder de eerste tien was 36 het hoogste getal van de drie worpen met drie dobbelsteenen. De elfde bracht het tot 42. Daarna werd het weer lager tot den een-en-twintigsten aandeelhouder, die 49 wierp.

Aller aandacht was ten hoogste gespannen. 49 was moeilijk te overtreffen; het kleinste getal was 9, het hoogste negen zessen, 54, het gemiddeld cijfer 31½.

Wederom kletterden de steenen in den beker, doch niemand wierp hooger tot den acht en twintigste.

»Kom Ninette, 't is uw beurt!«

De vrouw kwam sidderend nader. Ze hield beide handen tegen de borst gedrukt. Niemand sprak een woord.

„Wil de heer, die mijn aandeel betaald heeft, voor mij werpen?» vroeg Ninette op zachten, welluidenden toon.

»Laat uw jongen voor u werpen,« antwoordde de generaal, »misschien is hij gelukkiger dan ik.«

Tom kwam naar voren en nam den beker op. De lippen zijner moeder waren stijf op elkander geklomd, en hare handen hield zij gevouwen alsof zij bad. De jongen sidderde als een espenblad, een wereld van wel en wee hing hier van het grillig toeval af. Daar in zijne hand hield hij het verzegelde boek waarin het lot van hem en zijne moeder stond opgeteekend, — het rollen der steenen alleen kon het openen!

Hij schudde de steenen krachtig door elkander..... »drie!«

Hij staarde een oogenblik op die drie enkele oogen. Toen liet hij den beker vallen en trad bleek en verschrikt achteruit.

«Ga voort, Tommy!» sprak de planter.

«'t Helpt niet, meester, ik kan nooit meer 49 halen.»

«Maar gij kunt toch nog voor u zelf werpen, mijn jongen!»

«Zekerlijk,» merkte de rechter Jones op, «dat was voor uwe moeder. Nu gaat ge voor u zelf werpen voor het aandeel dat ik u gaf. Kom, mijn zoon, schep moed, en moge de hemel met u zijn!»

Het was alles behalve een vroom gezelschap daar aan boord, maar die warme, deelnemende woorden lokten toch een eenparig «amen!» uit.

Wederom naderde de knaap de tafel en greep den beker ter hand. Zijne lippen waren saamgedrukt, en met moeite kon hij het beven van zijn lichaam beheerschen. In het salon was geen ander geluid hoorbaar dan het kletteren der steenen en de geprangde ademhalingen der toeschouwers.

Daar lag de eerste worp: —

«5, 5, 6, te zamen 16» — sprak de planter, het getal opschrijvende.

De steenen werden wederom in den beker gedaan, en nogmaals wierp de knaap.

«6, 6 en een 5! Mooi! Dat's 17.»

De jongen werd doodsbleek toen hij voor de laatste maal zou werpen. De moeder moest zich aan de leuning van de trap vasthouden, om niet neer te zinken.

«Drie Zessen, 18, te zamen 51! Tommy, mijn jongen, hartelijk geluk. Ge zijt nu meester van u zelf en van uwe moeder! Kapitein, vul zijn naam in den koopbrief, dan zal ik het onderteekenen. De heeren zijn getuigen.»

Het tooneel dat volgde, de wezenlooze ontroering van moeder en zoon, de grenzenlooze blijdschap die daarop volgde is niet te beschrijven.

Eenige jaren later zag ik den rechter weer. Hij was toen een krachtig grijsaard, Ninette was zijn huishoudster en Tom zijn trouwe bediende.

't Postwezen in China.

Serwijl 't naar vooruitgang strevende Japan 't postwezen sedert 4 jaren op een Europeesche wijze heeft ingericht, laat het bestuur van Peking zich ook hierin voorbij streven. De brieven van de Regeering worden door eenige daartoe aangestelde ruiters, en onder toezicht van 't Ministerie van Oorlog, bezorgd. Deze boden rijden nogal tamelijk snel; wanneer er gewichtige stukken bij zijn, komt 't wel eens voor, dat zij 30 of 40 mijlen per dag afleggen. 't Publiek mag echter van deze post geen gebruik maken. De kooplieden hebben zelf een algemeen gebruikt systeem uitgevonden. In elke Chineesche stad, die ten minste van eenige beteekenis is, bevinden zich verscheidene „postkantoren"; deze worden door particulieren onderhouden, en daar wordt er voor gezorgd, dat alle brieven en pakjes naar bepaalde provinciën van 't land verzonden worden.

De boden van deze postkantoren gaan meestal te voet, en nadat zij eenige stations ver gewandeld hebben, geven zij hun 80 à 90 pond zwaren last aan een tweeden bode over, en zoo gaat 't voort, totdat de pakketten eindelijk aan de plaats hunner bestemming zijn aangekomen.

Soms rijden de boden op ezels, die van station tot station afgelost worden. De eigenaars van deze dieren gaan niet mede, want de laatsten zijn zoo goed afgericht, dat zij geen stap verder gaan dan 't volgende station; zij laten zich ook niet licht stelen en gaan alleen weder huiswaarts. Hierdoor moeten er op elk station nieuwe ezels gereed staan. Ofschoon de boden zonder eenig geleide reizen, zijn zij toch altijd veilig.

Zijn er dan geen straatroovers? O ja, meer dan genoeg; maar deze edele menschen zijn slim genoeg om met zich te laten «handelen». De eigenaar van een postkantoor betaalt jaarlijks aan den hoofdman der rooverbende een bepaalde som; daardoor is 't postwezen voor elke plundering verzekerd, want een «eerlijke dief» breekt zijn woord niet. Men zou deze romantische doch practische overeenkomst niet kunnen gelooven, zag men niet dat diezelfde *modus vivendi* ook in Europa, o. a. in Griekenland, voorkomt.

De eigenaars van kantoren voor reizigers betalen ook een som aan de roovers om den reizigers een zekeren doortocht te doen genieten. Soms worden de reizigers 's nachts door soldaten begeleid. Doch men heeft nog andere verdedigingsmiddelen, sommigen nemen een paar escorte-mannen mede; deze lieden hebben er zich in geoefend om met verscheidene aanvallers tegelijkertijd te vechten. 3 hunner zijn voldoende om een dozijn passagiers te verdedigen. De boden worden uit de sterkste en gezondste der arbeidersklasse gekozen. Ieder candidaat moet eerst een bewijs van zijn moed leveren, om te toonen dat hij 's nachts niet bang is voor spoken. 't Grootste gedeelte van de werklieden zou bij 't geringste gedruisch 't pak wegwerpen en op de vlucht gaan, 't geen zeer veel schade zou veroorzaken, daar de meeste pakken papieren van waarde van kooplieden bevatten. Als men al deze omstandigheden in aanmerking neemt, zijn de porten betrekkelijk zeer laag: zoo kost b.v. een brief van Peking naar Hankow (ongeveer 125 mijlen) slechts 8 cents, dat is ongeveer 6 stuivers bij ons. De afzender betaalt altijd een derde gedeelte van het port, en de ontvanger ontfermt zich dan over de rest.

Een stad van 3 jaar oud.

Een correspondent, die voor een der Duitsche bladen naar Philadelphia was afgezonden, verhaalt 't volgende: Op mijn weg naar New-York moest ik ook 't stadje »Steinway-City" voorbij. Voor 3 drie jaar was hier alles nog water, 't land moest voet voor voet aan de zee ontwoekerd worden, en nu staat er op diezelfde plaats een kleine stad, die in die weinige jaren een ongeloofelijke uitbreiding verkregen heeft. Dit alles is 't werk van één firma, zij heeft haar ontstaan te danken aan één enkelen naam. Zoo iets is in Europa zeker zeer zeldzaam, toch is de zaak verklaarbaar, als men de ontwikkeling van zulk een stad eens stap voor stap nagaat. Voor eenige jaren heeft de bekende firma Steinway and Son, een der eerste pianofabrieken der wereld, daar den eersten steen gelegd, 'tgeen spoedig gevolgd werd door 't bouwen eener villa, die van den goeden smaak van den architect getuigt. 't Groot aantal arbeiders maakte 't bouwen van woningen noodzakelijk, en zoo ontstonden de eerste huizen; spoedig hierop kwamen er meer bij, zoodat er eindelijk een stad ontstond, die in bloei nog steeds vooruitgaat. De stad, die haar naam te danken heeft aan hare grondleggers, kan zich nu reeds beroemen op een eigen paardenspoor, telegraafkantoor, gasfabriek en een goede waterleiding, zoodat er natuurlijk allerlei soort van handel gedreven wordt. De zonen van Steinway hebben, met opoffering van veel geld en moeite, den eersten steen gelegd voor een stad, maar daardoor ook een gewichtigen invloed op hunne arbeiders verkregen; want al die huisjes zijn langzamerhand aan de arbeiders der fabriek in eigendom geschonken. Ieder werkman kan hier door spaarzaamheid zijn eigen huisbaas worden. Binnen een paar jaar was de beroemde piano-fabriek der heeren Steinway van New-York naar Steinway-City verplaatst, waardoor een groot aantal nieuwe burgers in de stad kwamen. Al deze lieden hebben weer andere menschen noodig ten einde zich levensmiddelen te kunnen verschaffen; deze lieden verplaatsten zich nu ook met hun geheele familie, zoodat de kleine stad langzamerhand een enorme uitgebreidheid verkreeg. Voor ongeveer 40 jaar verliet de oude Steinway zijn geboorteplaats Brunswijk, om te New-York een kleine piano-fabriek op te richten. De voortreffelijkheid van zijn werk, alsmede de soliditeit waarmede hij aan de bestellingen voldeed, verschaften hem een zeer groot debiet. Uit de kleine fabriek ontstond een grootere, en nu eindelijk een der beroemdste der geheele wereld.

Korte gezegden.

Deugdzaam is de mensch als hij bereid is zijn belang voortdurend aan het belang van allen op te offeren en zich slechts gelukkig te gevoelen door het welzijn van anderen. Feszler.

Dwalingen worden door daden telkens herhaald, men zoeke dus onvermoeid het ware in woorden.
Goethe.

God schenkt elk vogeltje zijn voedsel, maar hij werpt het niet in zijn nest. Oud spreekwoord.

Gekrenkte rechten.

De Parijsche Universiteit van vroeger eeuwen kon niet dulden, dat hare leden door de gewone justitie gevonnisd werden; haar moest de bestraffing der schuldigen blijven. Eens had de prevoost (opperrechter) van Parijs twee studenten wegens het plegen van een moord laten ophangen. Sedert vervolgde de Universiteit den prevoost met verbittering, totdat hij eindelijk veroordeeld werd om de beide moordenaars eigenhandig van de galg los te maken, hen op den mond te kussen en vervolgens voor hen uit te rijden naar de kerk waar zij begraven zouden worden. De koetsier die de lijkwagen zou rijden moest in priester ornaat gedost zijn.

Verschillende opvatting.

Bij ons is het volstrekt geen benijdenswaardige omstandigheid, wanneer men ons met de vingers nawijst, want wij achten het 't kenmerk van minachting en bespotting.

Geheel anders was het bij de oude Romeinen; daar wees men personen, die zich beroemd gemaakt hadden, met de vingers na. Zoo zegt Horatius met fierheid van zichzelf: «De voorbijgangers wezen mij met de vingers na,» en Persius zegt: «Schoon is het met de vingers nagewezen te worden en te hooren: ««Die is 't.»»

Bier met en zonder hop.

Bier en hop zijn twee zaken, die men haast niet van elkander gescheiden kan denken, ofschoon dat stelsel nu juist niet in de kraam van alle bierbrouwers te pas komt

De oudste volkstammen kenden reeds eene soort van bedwelmenden drank uit gerst gestookt, doch van hop is daarbij geen sprake. Zelfs ten tijde van Karel den Groote, die op al zijne goederen bier liet brouwen, wordt van hop nog geen melding gemaakt.

Eerst in de elfde eeuw schijnt de hop al de vroeger gebruikte bierkruiden verdrongen te hebben. In Engeland drong zij zeer laat door; de ale aldaar bleef jaren lang zonder hop. Nog in 1530 vaardigde koning Hendrik VIII een streng verbod uit om het bier met hop te kruiden; hij noemde dat biervervalsching en was niet weinig vertoornd op onze landgenooten, die het gebruik ingevoerd hadden.

Het langst verzette Zweden zich tegen den hopbouw, zelfs een bevel van 't jaar 1440, waarbij den landman in geval van straf werd opgedragen eene hoeveelheid hop te verbouwen, hielp weinig. In de eerste helft der 16e eeuw betaalden de Zweden de ingevoerde hop nog met 1250 scheepsponden ijzer, een negende deel van den geheelen uitvoer.

Alles heeft zijn tijd echter; ook de hop heeft haar tijd gehad. Als heden ten dage een chemicus bij een bierbrouwer kwam om te vertellen dat hij een middel wist, bier zonder hop te brouwen, dan zou men hem hartelijk uitlachen. De brouwer kende dat kunstje al lang.

CORRESPONDENTIE.

Geo raden wij aan kennis te nemen van een brochure, uitgegeven door het *Doetich. Weekblad*. Zij is van de hand van den Heer M. C. Valeton en getiteld: «*Waarom ik het Christelijk onderwijs voor verderfelijk houd.*»

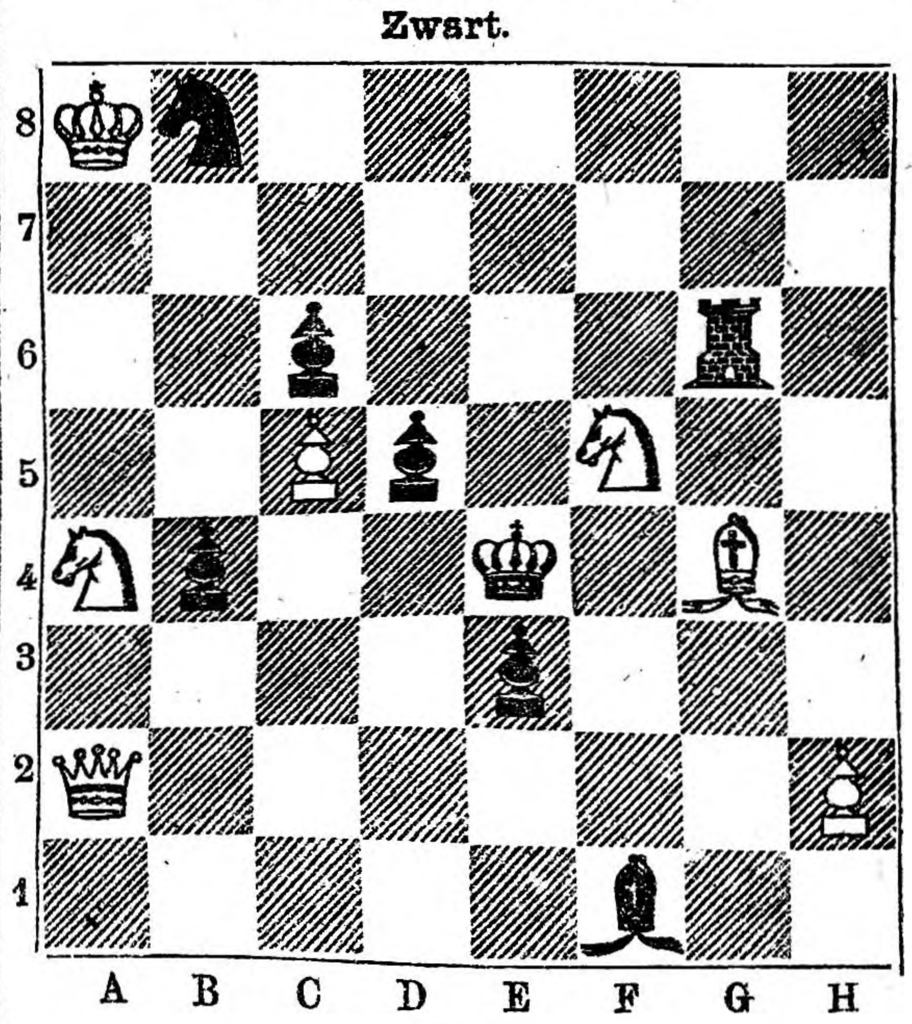
Het genoemd *Weekblad* heeft een anti-revolutionnaire strekking en nam deze brochure als bijblad op.

Men doe er zijn voordeel meê.

Het onderwerp zelf zullen wij later behandelen, dit gaat niet in eenige regels.

Schaakprobleem No. 30.

Zwart.

Wit.

Wit speelt en geeft in 3 zetten mat.

Oplossing van probleem No 29.

Wit.	Zwart.
H 4 op H 2	A 2 op B 4
A 6 op C 5	onverschillig.
H 2 op C 7 of / D 4 op B 5 — en mat.	
of	
H 4 op H 2	C 1 op E 2
H 2 op B 8	onverschillig.
B 8 op B 4 of / A 6 op C 5 — en mat.	
of	
H 4 op H 2	A 2 op C 3
H 2 op C 2	onverschillig.
C 2 op A 6 geeft mat.	

Goede oplossingen ontvingen wij van: G. J. D. Jr., te A. — Receveur, te B. — F. de B, te S. — G. N., te B. — H. C. R., te G.

ADVERTENTIEN.

Van 6 of minder regels *f* 1.20, iedere regel meer 20 Cts.

„DE OMROEPER",

Maandblad van aangeboden en gevraagde Machineriën, Landbouwwerktuigen, Gereedschappen, Materialen enz.

Het **Augustus-nommer** wordt op Dinsdag 1 Aug. verzonden. HH. Industrieelen worden speciaal attent gemaakt op de Fabriek met gebouwen, machines enz., aangeboden op pag. 9, No. 174. (1589)

Namens de Redactie,
J. W. WILLEKES MAC DONALD.

PIANINO FLEIG.

Wegens bijzondere omstandigheden wordt ter overname aangeboden eene uitmuntende 7 octaafs schuinsnarige PIANINO, met vergulde ornamenten, uit de Fabriek van FLEIG. Dezelve is keurig onderhouden en van krachtigen toon. Prijs slechts *f* 225. Hierop inclineerenden, kunnen zich adresseeren, onder Motto: Pianino, bij ROELOFFZEN & HüBNER, Stoomdrukkerij, Amsterdam.

80 Gulden met verhooging.

Wordt gevraagd een fatsoenlijke **Dienstbode**, liefst van buiten, als **Meid Alleen**, tegen November. Brieven franco, letter D, bij den Boekhandelaar W. EELKEMA, Warmoesstraat, Amsterdam. (1462)

Duizend Gulden te verdienen.

Voor slechts **60 cents** leveren wij *franco aan huis* door geheel het land:

1o. Een der zoo gerenommeerde en fraai bewerkte **Kinderboeken** van W. F. OOSTVEEN, met onderhoudende lectuur en 14 bij uitstek fraai gekleurde platen. Nieuwe uitgave. Leiden 1875.

2o. Een stel van **7 Wonderkaarten**, waardoor men op eens iemands gedachten raden kan.

3o. Een **De Reis om de Wereld**, door JULES VERNE. Nieuw, leerzaam, boeijend, altijd aangenaam, onderhoudend en nooit vervelend **Gezelschapsspel** met 80 plaatjes, bewerkt naar VERNE'S meesterwerk. (Geheel nieuwe, nog nooit aangeboden uitgave.)

Let wel op: No. 1, 2 en 3 te zamen voor slechts **60 cents.**

☞ In één der Enveloppen van de WONDERKAARTEN, welke allen uniform verpakt, gesloten en door elkander gewerkt zijn, bevindt zich een bon voor een echt

Bankbillet van Duizend Gulden,

hetwelk wij aan den vinder van den bon terstond **cadeau maken.** — Bij genoegzame deelneming beginnen wij met de aflevering den 15den Augustus eerstkomende. Bij niet genoegzame deelneming gaan de betaalde gelden *franco* terug, na aftrek van 5 cents voor het *frankeeren.* De naam van den vinder van den bon wordt in dit blad bekend gemaakt. Alléén door coöperatie is het ons mogelijk dit fabuleuse aanbod te doen. Postwissel zenden zonder brief er bij is voldoende, als de naam en het adres van den afzender er maar duidelijk leesbaar op staan. Ook blauwe postzegels nemen wij in betaling aan.

☞ Bedenk wel *ten eerste*, dat deze drie zaken bij elkander voor slechts **60 cents** werkelijk zeer goedkoop zijn; *ten tweede*, dat gij alles *franco* zonder eenige onkosten voor vracht, waar gij ook woont hier in het land, aan huis krijgt, en *ten derde*, dat gij bij zulk eene luttele uitgave, waarvoor gij de waarde ruimschoots ontvangt, het pleizier kunt hebben een Bankje van Duizend Gulden er bij present te krijgen. **GEBROEDERS KOSTER**, *Leliegracht, Amsterdam.* (1369)

Patent Salicylzuur-Praeparaten.

MONDSPOELING	per flesch *f* 1.25.
TANDPOEDER	» » » 0.60.
VOETWASCHWATER	» » » 0.60.
STROOIPOEDER	» » » 0.60.

6766) **Verkrijgbaar in de bekende Depôts van**
Emmerich. **H. v. GIMBORN.**

Gedurende 26 jaren beproefd.

Anatherin-Preparaten

van **Dr. J. G. POPP**, K.K. Hof-Tandarts van Z. M. den Keizer van Oostenrijk te Weenen, Bognergasse Nr. 2.

Tot vulling van holle Tanden

is er geen heilzamer en beter middel dan het **Tandplombeersel**, dat iedereen zelf zeer gemakkelijk en zonder pijn in den hollen Tand kan plaatsen, dat zich dan aan den Tand en het Tandvleesch vasthecht, den Tand voor verder bederf behoedt en de pijn verdrijft.

Anatherin Mondwater

in flacons tegen fl. 1.75 en fl. 1.20

is het voortreffelijkste middel tegen rhumatische tandpijn, bij ontsteking, zwellen en zweeren van het tandvleesch, het lost den aanwezigen tandsteen op en voorkomt de nieuwe vorming daarvan; maakt losstaande tanden weder vast door versterking van het tandvleesch. Van alle schadelijke stoffen reinigende, geeft het den mond een aangenamen frisschen reuk, terwijl het den onaangenamen reuk weldra doet verdwijnen.

Anatherin-Tandpasta.

Dit middel geeft reinheid en frischheid aan den adem, en dient bovendien om de tanden een helder witten glans te doen verkrijgen, hun bederf te voorkomen en het tandvleesch te versterken. Prijs fl. 1.20 en 40 cents.

PLANTAARDIG TANDPOEDER.

Het reinigt de tanden zoodanig, dat door een dagelijksch gebruik niet alleen de gewoonlijk zoo lastige tandsteen verwijderd wordt, maar ook het glazuur der tanden aan helderheid en fijnheid toeneemt. Prijs per doos 80 cent.

TANDENBORSTELS

volgens aanwijzing van **Dr. J. G. POPP**, K.K. Hof-Tandarts van Z. M. den Keizer van Oostenrijk te Weenen, voor Volwassenen fl. 1.— voor kinderen 80 Cents.

Waarschuwing.

Alle bestaande namaaksels van Anatherin-Mondwater zijn alleen op de lichte geloofwaardigheid van het Publiek berekend en hebben **zeer veel schade ten gevolge gehad, of hebben geheel geen werking teweeggebracht**, daarom waarschuw ik hiermede het geëerde publiek voor aankoop van zulke namaaksels.

Dr. J. G. POPP,

K.K. Hof-Tandarts en uitvinder der Anatherin-Preparaten te Weenen.

Verkrijgbaar, te Amsterdam: bij F. VON WINDHEIM & Co., Verkoophuis, Vijgendam en Rokin, A 454; P. DE HAAN & ZOON, Apothekers, Kalverstraat, 255, M. CLEBAN, Drogist, Heiligenweg, D 321, H.H. ULOTH & Co., Apotheker (Hoogduitsche Apotheek) Zeedijk hoek Kolksluis, MM 188; WAKKER, Kalverstraat bij den Heiligenweg 133; J. M. HULSWIT, Drogist, Lijnbaansgracht, 110; A. W. GROOTE, Kalverstraat E 24; B. VAN SANDBRINK, Utrechtschestraat bij de Prinsengracht Z 42. (9984)

Heden ziet het licht de 3de druk van

Verne's Reis om de Wereld in 80 dagen.

225 bladz. post 8vo. met 52 houtgravures. Prijs *f* 1.50.

DE REIS OM DE WERELD vereenigt het boeiende van den roman met het nuttige van de reisbeschrijving. De weddingschap van PHILEAS FOGG, om in 80 dagen de aarde om te reizen, is het uitgangspunt. Van het oogenblik, dat FOGG met zijn vroolijken knecht PASSEPARTOUT den trein bestijgt, wordt de lezer even onwederstaanbaar met hem medegesleept als de ongelukkige inspecteur van politie, die hem voor een berucht misdadiger aanziet, en daarom van Suez af langs den geheelen aardbol volgt. De kalme strijd van den Engelschman tegen alle hinderpalen en de omstandigheid, dat één uur oponthoud hem zijn fortuin kan doen verliezen, brengt ons willens of onwillens in koortsachtige spanning. De kluchtige avonturen van PASSEPARTOUT geven daarentegen een heilzame afwisseling. Langzamerhand ondergaat de persoonlijkheid van FOGG een groote verandering in ons oog. Onze belangstelling voor den excentrieken Engelschman wordt een oprechte bewondering van den moedigen, edelen menschenvriend. De eenvoudige, verhevene wijze, waarop hij de bereiking van zijn doel in gevaar brengt, om de lieve AOUDA aan een zekeren dood te ontrukken, grijpt waarlijk aan. Onze sympathie voor FOGG wordt eindelijk van die kracht, dat ons bloed kookt, wanneer de reiziger zijn einddoel mist door de schuld van den inspecteur. Even groot is onze vreugde, wanneer de misrekening van één dag alles nog terecht brengt.

Deze reis zal thans in werkelijkheid gemaakt worden door vier reporters van de grootste bladen der wereld.

Verne's Reis naar de Maan.

Met 60 houtgravures. Prijs *f* 1.50.

In figuurlijken zin gaat menigeen van onze natuurgenooten helaas! de reis aanvaarden naar het hemellichaam, dat een gedeelte van onze nachten verlicht; maar in werkelijkheid heeft zulk een tocht nog al wat voeten in de aard. Toch heeft JULES VERNE, de schrijver, wiens werken zulk een kolossale vermaardheid hebben verworven, en wiens *Reis om de Wereld in tachtig dagen* de gansche menschheid in verrukking bracht, ons op zijn gewone, prettige manier de lotgevallen beschreven van een drietal origineele lui, die deze niet alledaagsche reis ondernamen en volbrachten, — en heelhuids zijn teruggekeerd, om den schrijver in de gelegenheid te stellen, hun lotgevallen, ontmoetingen, ontdekkingen, enz. voor de nakomelingschap te bewaren. Wat zij zagen en hoe zij het zagen, verdient ten zeerste onze belangstelling. (743)

Uitgaven van **P. VAN SANTEN,** te *Leiden.*

Dat is nu kost voor alle monden.

☞ **De Bon voor het Rotterdamsch Premie-Aandeel, groot Honderd Gulden, is reeds gevonden door den Heer G. FLOHIL, te Rijsoord.**

VOORDEELIG AANBOD!!!

Voor *f* 1.25 in plaats van *f* 5, ontvangt men een **Kunst- of Pracht-Album**, met twaalf allerkeurigste, fonkelnieuwe Platen, naar Schilderijen van oude en nieuwe Meesters. IEDER, die nu zoo'n Album voor *f* 1.25 koopt, ontvangt daarbij nog **CADEAU**: een **Verzegeld Pakket** met een Nieuw Historisch of Romantisch **Boekwerk**, dat bij uitgaaf nog meer dan *f* 1.25 kostte. Het Album kost dus om zoo te zeggen geen cent. Niettegenstaande dat, zijn nog in drie Pakketten **Bons** gelegd voor zeer gewaardeerde extra toegiften, en wel: in een pakket een Bon voor een **Oostenrijksch Premie-Aandeel van 1864**, waarde p. m. *f* 125. In een pakket een Bon voor een **Rotterdamsch Premie-Aandeel**, waarde p. m. *f* 100. In een pakket een Bon voor een **Amsterdamsch Premie-Aandeel**, waarde p. m. *f* 96. De vinders der Bons ontvangen die Cadeaux natuurlijk dadelijk. Zoolang de voorraad nog strekt, te bekomen bij **D. BOLLE, Noordblaak, te Rotterdam.**

Op den postwissel van *f* 1.25 te schrijven: *Goedkoop aanbod.* (1365)

Geheel nieuwe Vinding

tot uitroeiing van

WANDGEDIERTE,

zonder reuk of iets te beschadigen, met 6 jaar garantie. Te ontbieden door het geheele Rijk. Betaling na overtuiging. (9461)

J. GOEDHART & Co.,
Singel bij de Torensteeg No. 171.

Sirop Laroze

GETROKKEN uit BITTERE ORANJE-SCHILLEN

GEDURENDE 40 JAREN

MET GOED GEVOLG VOORGESCHREVEN TEGEN:

Alle Maagziekten
en Slechte Spijsverteering

2, RUE DES LIONS-St-PAUL, PARIS

Te Amsterdam: ULOTH & Cie. D. WAKKER.

EN ELDERS IN DE BEKENDE DEPOTS

Door den Uitgever P. PLANTENGA Bz., te Zutphen, zijn **gratis** verkrijgbaar gesteld uitvoerige proeven van bewerking der:

Engelsche Taal, 3de druk,
alleen door zelfonderricht.

Duitsche Taal, 2de druk,
alleen door zelfonderricht.

Fransche Taal, 3de druk,
alleen door zelfonderricht.

Latijnsche Taal,
alleen door zelfonderricht.

Italiaansche Taal,
alleen door zelfonderricht.

Spaansche Taal,
alleen door zelfonderricht.

Zweedsche Taal,
alleen door zelfonderricht

Deensche Taal,
alleen door zelfonderricht.

Naar de beroemde Methode **LANGENSCHEIDT**, allen bewerkt door
SERVAAS DE BRUIN.

Voor het **grondig** aanleeren eener taal worden vereischt 9 maanden bij eene dagelijksche oefening van 2 uur. — De kosten bedragen
wekelijks slechts 30 cents.
Alle verdere onkosten of boeken zijn onnoodig.

Tevens **gratis** verkrijgbaar, bij denzelfden uitgever en alom: uitvoerige proeven van bewerking van de

Natuurwetenschappen en Wiskunde,
alleen door zelfonderricht,
BEWERKT DOOR
J. H. VAN KOTEN.

Geschiedenis en Aardrijkskunde,
alleen door zelfonderricht,
BEWERKT DOOR
SERVAAS DE BRUIN.

Voor het **grondig** bestudeeren van ieder dezer twee cursussen, worden vereischt 48 weken, bij eene dagelijksche oefening van eenige uren. — De kosten bedragen
wekelijks slechts 25 cents.
Alle verdere onkosten en boeken zijn ook hierbij onnoodig. (6348)

Zwitsersch Kindermeel,

van Dr. N. GERBER, Thun bij Bern.

Hoofd-Depôt voor Nederland en Koloniën bij H. LUCHSINGER Johs.Zn., Bloemgracht DD 81, Amsterdam.

Dit Praeparaat, gebaseerd op grondige wetenschappelijke studiën der voeding, munt boven alle dergelijke producten uit door veel geringer Suiker- en Zetmeelgehalte, waardoor het door de kinderen gemakkelijker te verteren is.

Heeren Doctoren kunnen gratis over proefbussen beschikken aan het Hoofd-Depôt, terwijl het voor het publiek alom verkrijgbaar is gesteld (848)

FARINE LACTÉE

VAN HENRI NESTLÉ,

Chimiste à Vevey (Suisse)

UITMUNTEND KINDERVOEDSEL.

TE BEKOMEN BIJ

R. J. PIDERMAN, Korte Nieuwendijk.
S. R. SMIT, Leidschestraat 95.

Voor Heeren Geneeskundigen is op franco aanvrage (*zoolang de voorraad strekt*) aan bovenstaande adresssen te bekomen een **Brochure over dit Artikel**, door H. ELBERT ancien Professeur de Clinique Medicinale à Breslau. (681)

WAARSCHUWING.

Vernomen hebbende, dat er handelaren in **NAAIMACHINES** zijn die op hunne NAAIMACHINES mijn naam plaatsen en dit fabrikaat als echt willen laten doorgaan, zoo wordt hiermede het publiek gewaarschuwd, dat geene uit mijne fabriek afkomstig is, die niet met onderstaand fabrieksmerk voorzien is, en dat mijn hoofddepôt voor Nederland en Oost- en West-Indiën blijft gevestigd **DAMRAK 80,** Magazijn van Naai- en Breimachines.

FABRIK-MARKE

DRESDEN, 27 Julij 1876.

CLEMENS MüLLER.

The Singer Manufacturing Co.,

NEW-YORK.

AMSTERDAM,

Warmoesstraat J 176.

SINGER'S ORIGINEELE NAAIMACHINES

Bij elke Machine wordt een **CERTIFICAAT VAN OORSPRONG** afgegeven, geteekend door Mr. INSLEE, A. HOPPER, President der SINGER MANUFACTURING Co., *New-York.*

☞ **Alle, zonder genoemd Certificaat**, in geheel Nederland aangeboden zoogenaamde SINGER NAAIMACHINES zijn **»NAMAAKSELS»**, en wat haar werkvermogen en nauwkeurige bewerking betreft, ook in de verte niet met de ORIGINEELE Amerikaansche Machines te vergelijken. (9909)

VIJFJARIGE GARANTIE. — ONDERRICHT GRATIS.

TAALGIDSEN

Ten gebruike voor Reizigers en tot het aanleeren der juiste termen voor tal van gezegden, die in de dagelijksche gesprekken, op reis, enz. voorkomen.

Van die serie zijn verkrijgbaar, vooreerst, deeltjes met twee talen tegenover elkander geplaatst.

I. Hollandsch en Hoogduitsch.
II. Hollandsch en Fransch.
III. Hollandsch en Engelsch.
IV. Hoogduitsch en Engelsch.
V. Hoogduitsch en Italiaansch.
VI. Hoogduitsch en Deensch.
VII. Hoogduitsch en Zweedsch.
VIII. Hoogduitsch en Spaansch.
IX. Hoogduitsch en Poolsch.
X. Hoogduitsch en Russisch.
XI. Fransch en Italiaansch.
XII. Fransch en Engelsch.
XIII. Fransch en Hoogduitsch.
XIV. Fransch en Poolsch.
XV. Fransch en Russisch.
XVI. Fransch en Spaansch.
XVII. Spaansch en Engelsch.
XVIII. Deensch en Engelsch.
XIX. Deensch en Zweedsch.
XX. Russisch en Poolsch.

Prijs van elk deeltje (bevattende 230 à 250 blz. druks), 90 cts.

Deeltjes met drie talen nevens elkaar gedrukt, *per deel f 1,20.*

XXI. Fransch, Engelsch en Hoogduitsch.
XXII. Fransch, Hoogduitsch en Poolsch.
XXIII. Fransch, Italiaansch en Hoogduitsch.
XXIIIa Hollandsch, Fransch en Engelsch.

Dit laatste Deeltje is in grooter formaat dan de anderen.

Deeltjes met vier talen bijeen, *per deel f 1,50.*

XXIV. Hollandsch, Hoogduitsch, Engelsch en Fransch.
XXV. Fransch, Engelsch, Hoogduitsch en Poolsch.
XXVI. Fransch, Engelsch, Hoogduitsch en Russisch.
XXVII. Fransch, Hoogduitsch, Poolsch en Russisch.
XXVIII. Fransch, Engelsch, Hoogduitsch en Italiaansch.
XXIX. Fransch, Engelsch, Hoogduitsch en Spaansch.
XXX. Deensch, Zweedsch, Engelsch en Hoogduitsch.
XXXI. Zweedsch, Hoogduitsch, Fransch en Russisch.

Deeltjes met zes talen bijeen, *per deel f 1,80.*

XXXII. Fransch, Italiaansch, Engelsch, Hoogduitsch, Poolsch en Russisch.
XXXIII. Fransch, Engelsch, Hoogduitsch, Hollandsch, Deensch en Zweedsch.

Om iederen twijfel aangaande de goede bewerking van genoemde **„GIDSEN"** weg te nemen, diene, dat elke taal bewerkt is door een erkend bekwaam taalkundige uit de verschillende natiën, wier talen men hier bijeen vindt.
Achter elk deeltje vindt men tevens eenige korte brieven en herleidingstafel der voornaamste munten van ieder land.
Ieder deeltje, in zakformaat gedrukt, wordt in netten cartonnen band afgeleverd.
Het deeltje, gemerkt XXIII*a*, echter bevat geen Munt-tafel en brieven, maar enkel woorden en samenspraken.

Uitgave van B. BEHR, te Berlijn, en G. L. FUNKE, te Amsterdam.

Stoomdrukkerij ROELOFFZEN & HüBNER, Pijpenmarkt 187, 189, Amsterdam.